

FARKASNÉ PUKLUS MÁRTA

Beszámoló két tavaszi konferenciáról

1. Fordítók és tolmácsok az állampolgárok szolgálatában Brüsszel, 2014. március 27–28.

A bírósági tolmácsolás témaköre rendkívül aktuális mind Magyarországon, mind pedig az Európai Unió más tagországaiban. Ennek oka többek között az a 2010/64/EU Irányelv¹, melyet az Európai Parlament és a Tanács 2010. október 20-án fogadott el annak érdekében, hogy egységes európai keretet adjon a tagállamoknak a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogra vonatkozóan. Az idei European Master's in Translation Konferencián, március végén is a hatósági, valamint a bírósági tolmácsolás kérdésköre játszotta a központi szerepet. Sokatmondóan fogalmazták meg már a konferencia címét is: *Translating and interpreting for our citizens (Übersetzer und Dolmetscher im Dienste unserer Bürger)*, vagyis ezúttal a fordítók és a tolmácsok saját tevékenységükre mint az állampolgárok számára nyújtott szolgálatra, illetve szolgáltatásra akarták felhívni a figyelmet.

Mivel a konferenciát most első alkalommal rendezte közösen az Európai Bizottság Fordítószolgálat és az Európai Bizottság Tolmácsszolgálat, ezért a csütörtök délutáni plenáris előadásokon együtt vettek részt a meghívottak, a péntek délelőtti előadások viszont már két teremben zajlottak, külön a fordítóknak és külön a tolmácsoknak. Mindkét konferenciateremben szinkrontolmácsok segítették a megértést, három nyelvre (angolra, németre és franciára) fordítottak a tolmácsok legalább öt nyelvről (volt olaszul és görögül beszélő előadó is). Gyakorló tolmácsként öröm volt hallgatni, ahogyan a szinkrontolmácsok megbirkóztak a nehézségekkel, például a nyelvi váltással, amikor Vassiliou biztos asszony egyik mondatról a másikra angolról görögre váltott.

A konferencián elhangzott összes előadás felsorolására összefoglalóban nincsen mód, ezért szeretném szubjektív módon kiemelni a hangsúlyos témákat, illetve a főbb üzeneteket.

A konferencia kezdetén Marco Benedetti, a Tolmácsolási és Rytis Martikonis, a Fordítási Főigazgatóság igazgatója is hangsúlyozta beszédében, hogy a hatósági tolmácsolásnak egyre nagyobb a jelentősége az európai állampolgárok növekvő mobilitása, a globalizáció és a bevándorlók miatt, illetve egyre fontosabb a nyelvi mediáció, valamint a nyelvi mediátorok képzése. Az EMT-nek, azaz az Európai Mesterszintű Fordítóképzés Hálózatának bővítéséről is szó volt², valamint beszámoltak több, az Európai Unióban jelenleg is zajló nyelvi projektről is (Optimale, Agora, TransCert, Quaetra, New Erasmus).

A plenáris előadások sorát Dr. Michele Gazzola, a berlini Humboldt Egyetem Marie Curie-ösztöndíjasa kezdte: beszámolt kutatási eredményeiről, melyek azt támasztották alá, hogy a többnyelvűségnek továbbra is meg kell maradnia az EU nyelvpolitikájában, különben az állampolgárok többsége nagyon nehezen férne hozzá az információkhoz. Sok

¹ Az irányelv megtalálható az EU hivatalos nyelvein az interneten: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32010L0064> (Letöltés időpontja: 2014. 06. 17.

² Júniusban született eredmény: a 114 pályázatból 64 intézmény lett az EMT hálózat tagja, Magyarországról egyedül az ELTE pályázott sikeresen.

újat nem tudtunk meg előadásából, a hozzászólók is hiányolták a megalapozott elméleti háttérrel, valamint az új felismeréseket.

A délután további részében az EU Igazságügyi Főigazgatóságától érkező előadó, Goncalo Braga da Cruz ismertette a 2010/64/EU Irányelv bevezetésének menetét az EU-tagállamokban. Összefoglalta az irányelv tartalmát (kiknek kell tolmácsolást biztosítani a büntetőeljárások során, mely nyelveken, milyen főbb iratok fordítására van szükség). Hangsúlyozta, hogy az EU minimális elvárásokat fogalmazott meg, a tagállamoknak pedig igyekezniük kell a konkrét intézkedések bevezetésével. Azt a szakmai szervezeteknek szóló javaslatot is tolmácsolta, mely szerint mielőbb érdemes készíteni egy névjegyzéket a hatósági (bírói) tolmácsolásban alkalmazható tolmácsokról és fordítókról. Összefoglalta az irányelv bevezetésének első tapasztalatait, a visszajelzéseket, és szólt az igazságügyi fordítások minőségének javítására létrehozott projektről, a QUALETRA³-ról is.

A következő előadások nemzetközi, már bevett példákat ismertettek. David B. Sawyer igazgatótól képet kaptuk az egyesült államokbeli Maryland Egyetem hatósági fordító- és tolmácsolási gyakorlatáról, majd a svéd külügyminisztérium nyelvi osztályának vezetője, Timothy Chamberlain mutatta be a 17 ország nyelvi szolgálatait összefogó COTSOES szervezet által rendezett konferenciát.

A második napon a tolmácsolással foglalkozó előadások helyszínén az EU Tolmácsszolgálatának gyakorló szinkrontolmácsa, Alexander Drechsler érdekes előadásban mutatta be a tablet szinkrontolmácsolás közben való használhatóságát és a különböző applikációknak (App Documents by Readdle, Interplex App), belső hálózatoknak, korpuszoknak (SCICnet – intranet, linguee) a felkészülés során megmutatkozó hasznosságát. A délelőtt folyamán szó volt a SCICtrain képzési programról, a tolmácsolási szolgálat legújabb képzési módszereiről és eszközeiről (pedagógiai támogatás modern eszközökkel, távtanulás), valamint a legújabb tolmácsolási trendekről is.

A fordítással kapcsolatos előadások helyszínén ún. panelbeszélgetés folyt a hatósági tolmácsolás európai gyakorlatáról (mely során közös asztalhoz ültek a különböző intézményeket képviselő előadók), majd rövid előadásokat hallhattunk a már működő jogi szakfordító- és tolmácsolási gyakorlatokról. Frederica Scarpa (Trieszti Egyetem) mutatta be a QUALETRA EU-s projektet, melynek keretében az EMT kompetenciaprofil mintájára jogi fordítók számára készítették kompetenciaprofil. Ismertette az EULITA⁴ által végzett közvéleménykutatás eredményeit, valamint a projekt következő szakaszait. A projekt eredményeit összegző záró konferenciára 2014 októberében Leuvenben kerül majd sor.

Ezek után Carmen Valero Garces a spanyolországi Alcala Egyetem hatósági fordító- és tolmácsolási képzését, Balogh Katalin a Leuveni Katolikus Egyetem jogi szakfordító- és tolmácsolási képzését, Lew Zybatow pedig az Innsbrucki Egyetem képzését mutatta be.

A konferencia záróbeszédét Androulla Vassiliou, az oktatásügyért, kultúráért, többnyelvűségért és ifjúságpolitikáért felelős biztos asszony tartotta. Beszédében kiemelte a nyelvi közvetítők, tehát a fordítók és a tolmácsok szerepének jelentőségét, valamint az

³ QUALETRA: Quality in Legal Translation, <http://www.eulita.eu/qualettra>

⁴ EULITA: European Legal Interpreters and Translators Organisation, a bírósági fordítók és tolmácsok európai egyesületeit összefogó szervezet, www.eulita.eu

európai képzőintézményeknek az EU intézményeivel a hatósági fordítás terén megvalósuló együttműködése fontosságát.

2. A magyar fordítók és tolmácsok napja Budapest, 2014. április 10–11.

A Magyar Fordítók és Tolmácsok Egyesülete (MFTE) és az Országos Fordító- és Fordításhitelesítő Iroda (OFFI Zrt.) által közösen megrendezett, „A magyar fordítók és tolmácsok napja” elnevezésű kétnapos konferenciát dr. Klaudy Kinga professzor asszony nyitotta meg. A köszöntő után dr. Zachar Viktor egyetemi tanársegédttől hallhattunk megható megemlékezést a nemrég elhunyt Bohákné dr. Szabari Krisztináról, aki több évtizeden át volt az ELTE Fordító- és Tolmácsképző Tanszékének ismert és elismert tanára, gyakorló tolmács és kutató.

Már a rendezvény első napja is sok érdekes előadást kínált, a délelőtti folyamán a Fordítástudományi Doktori Program hallgatóinak előadásai zajlottak, melyekben szó volt többek között a távtolmácsolás lehetőségeiről a bírósági tolmácsolásban, a nyelvi humorról, a filmek feliratozásáról, a lektorálásról és az angol filmcímek fordításáról. Délután Konrad Klimkowski lengyel kutató beszélt a csoportmunkának mint a diákokkal való közös tevékenységnek a lehetőségeiről. Ezután Szakolczai Ágnes, az Európai Bizottság Fordítási Főigazgatóságának munkatársa a webfordításról tartott előadást. Ezt követően jelnyelvi tolmácsok izgalmas bemutatkozása következett, melynek során egyrészt hangról jelre való jelelésüket láthattuk, másrészt jelről hangra való tolmácsolásukat hallhattuk. Majd a ProFord MFTE fordítói, valamint a csak nemrég megszületett tolmácsolási megállapodás részleteiről kaptunk tájékoztatást.

Beszámolómban a továbbiakban elsősorban a rendezvény második napjára helyezem a hangsúlyt, mivel ez a nap – a brüsszeli rendezvényhez hasonlóan – a bírósági és hatósági tolmácsolás témája köré épült. Pénteken Szabó Zsuzsanna, az OFFI Zrt. szakmai igazgatója és Dr. Belényi Andrea, az OFFI Zrt. vezérigazgatója köszöntötte a résztvevőket. Az EULITA elnökeként jelenlévő Liese Katschinka asszony előadásában ismertette a 2010/64 EU Irányelvvel kapcsolatos kihívásokat, felhívta a figyelmet a tolmácsolás minőségére, hiszen az kihathat a bíróság döntésének minőségére is. Szorgalmazta a szakképzett tolmácsok listájának elkészítését, valamint egy, a jogi szakemberek – ügyvédek, bírók, rendőrök – számára szóló képzés bevezetését is annak érdekében, hogy megismerjék, miként kezelhetik a tolmácsolási helyzetet. Számukra is fontos, hogy tisztában legyenek az egyes tolmácsolási fajtákkal, a tolmácsok igényeire figyelve tartsanak szüneteket a hosszú tárgyalások során, valamint biztosítsanak hozzáférést a felkészülést segítő iratokhoz. Ennek érdekében az EULITA, a bírósági fordítók és tolmácsok európai egyesületeit összefogó szervezet már rövid videófilmeket is készített képzési gyakorlatokról, pl. az ImPLI (Improving Police and Legal Interpreting) projektről, valamint készült egy útmutató (az ún. Vademecum) arról, hogy a jog képviselői hogyan dolgozzanak együtt tolmácsokkal.

A következőkben a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium munkatársa, Juhász Edit előadásából ismerhettük meg az irányelv átültetése nyomán született magyar jogszabályi változásokat. Az Európai Unió Bíróságának Tolmácsolási Igazgatóságától érkező olasz konferenciatolmács, Daniela Amodoe-Perillo saját tolmácsolási tapasztalatai alapján beszélt a tolmácsolás és a jog kapcsolatáról. Megtudtuk, hogy habár az Európai Unió Bíróságán a

28 országból érkező bírók az eljárások során mindig az anyanyelvükön beszélhetnek, ugyanakkor 1952, vagyis az Európai Bíróság megalapítása, a közösségi jog alapjainak lefektetése óta a francia nyelv a szakterület „lingua francája”, azaz az ítéletek először franciául íródnak.

A délelőtti második felében dr. Ábért János bíró előadása nyomán megismerhettük a magyarországi bíróságok szempontjait és elvárásait, illetve a fordítás és tolmácsolás terén összegyűlt tapasztalatait, valamint arról is hallhattunk, hogy a bírók nézőpontjából mi a fontos a bírósági tolmácsolásnál, és hogy mennyire hasznos, ha a tolmács tisztában van az eljárásjogi szabályokkal. Éppen ezért nagyon fontos az igazságügyi szervek és a tolmácsokat képző intézmények együttműködése. Következő előadóként dr. Horváth Ildikó, az ELTE Fordító- és Tolmácsképző tanszékének vezetője egy rövid, humoros filmbemutató alapján (melyben a színész Koltai Róbert volt kénytelen felvállalni az orosz–magyar tolmács szerepét) a tolmácsoláshoz való jog fontos történelmi állomásairól beszélt, és az ELTE-n a következő, 2014/2015-ös tanévben induló bírósági és hatósági tolmács szakirányú továbbképzés kereteit vázolta fel.

Szabó Zsuzsanna, az OFFI szakmai igazgatója hozzászólásában kitért az OFFI – mint állami tulajdonban lévő vállalat – felelősségére, említette a távtolmácsolás lehetőségeit a jogi területeken, valamint örömmel tájékoztatott arról, hogy Magyarországon a kezdeményezések a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium részéről jó fogadtatásra találtak, ennek kézenfekvő eredménye egy együttműködési szerződés, valamint a tolmácsok képzésének támogatása is.

A rendezvény további részében dr. Bajcsy Péter ügyvéd (korábban gyakorló tolmács) előadásában a bírósági tolmácsolás felelősségét járta körül, és moderátorként ő vezette a menekültügyi tolmácsolásról rendezett panelbeszélgetést is, melyen az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága, a Református Misszió Központ, a Magyar Helsinki Bizottság és a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal Menekültügyi Igazgatósága is képviseltette magát. Ennek során a fenti szervezeteknek a tolmácsokkal való munkakapcsolatába nyertünk bepillantást. A beszélgetés során felmerültek a menekültügyi tolmácsolással kapcsolatos nehézségek is: ritka nyelvek esetében a tolmácsok elérhetőségének problémái, a pártatlanság megőrzése a meghallgatások során, valamint az interkulturális ismeretek fontossága, hogy csak néhányat említsünk ezek közül.

A Párbeszéd Házában tartott rendezvényen megismerhettük a bírósági és hatósági tolmácsolás különböző aspektusait, és megtudhattuk, milyen sokrétű és több szakmai területet átfogó együttműködésre is szükség van ahhoz, hogy a tolmácsolás által az állampolgárok szolgálata valóban sikeres legyen.